

Barn i svenska ”militära familjer” – barns berättelser om hur de reder sig när förälder åker iväg som svensk soldat på utlandsmission

Ann-Margreth E. Olsson

– Jag vill inte att pappa ska åka. Jag är rädd. Tänk om han dör...
(Marcus, 7 år)

– Min pappa sitter på en säker plats, men min kompis, han är det synd om, hans pappa sitter på farlig plats där kan han bli skjuten
(August, 7 år)

Ovanstående är röster från intervjuer med barn i en pågående dialogisk deltagande aktionsforskningsstudie vid Högskolan Kristianstad, *När en anhörig går ut i krig. Utforskande av sociala konsekvenser och utveckling av det sociala stödet – före, under, efter och sen*. Forskningsprojektet är ett led i att etablera forskning och att förstärka utvecklingsarbetet inom det sociala stödet till familjer som har anhöriga som arbetar inom Försvarsmakten och som deltar i fredsbevarande internationella militära insatser, ibland kallade (utlands)missioner. Detta kapitel fokuserar på barns berättelser om hur det kan bli för barnen när en förälder, här rör det sig om fäder, ger sig i iväg till krigs- och terrordrabbade områden i världen.

Bakgrund

I Sverige har på senare år trycket ökat på de familjer där en familjemedlem har anställning som soldat eller officer inom Försvarsmakten. En svensk försvarsanställd förväntas vara beredd på och acceptera utlandstjänstgöring i krigs- och terrorzoner. I yrket som soldat (i begreppet soldat inkluderas här alla personalkategorier inom Försvarsmakten) förväntas den försvarsanställda att lämna sina anhöriga, också minderåriga barn, för att bidra till att Sverige ska fullgöra de internationella åtaganden som Sveriges Riksdag beslutat om. På senare år har dessa militära insatser främst handlat om Afghanistan. Nu har de stora svenska insatserna flyttats till Medelhavsområdet, Afrika och Mali.

Sverige har som land varit förskonat från krig i över 200 år. Utövningen av soldatyrket i hemlandet präglas av utbildning, träning och övningar, så utlandstjänstgöringen kan för den enskilda soldaten, bli det enda tillfälle som han eller hon i skarpt läge använder sin kompetens som soldat. För

soldaterna innebär deltagande i utlandsmission således att ”få chans att delta i matchen – inte bara träna och sitta på bänken” som en intervjuad soldat uttryckte sig. För soldaternas familjer kan soldatens vilja och engagemang i att delta mötas med blandade känslor. De talar om att de å ena sidan inser att detta ingår i soldatens arbete och anställning – å andra sidan har svårt att se attraktionen i att ge sig ut i krigförande områden i världen. De kan ha svårt förstå hur soldaten kan prioritera detta före att vara med sina anhöriga, sin familj och sina barn. Forskningsresultaten i studien visar att de anhöriga responderar olika, också över tid, till soldatens deltagande i utlandsmission. Detta gäller också barnen.

För barn beror effekterna av det militära livet som allra mest på hur den hemmavarande föräldern responderar på situationen och hur föräldrarna relationellt kan samverka (C. J. White, De Burgh, Fear, & Iversen, 2011; Hedegaard Heiselberg, 2017). Barnen är varse om de risker och faror som soldaten utsätts för, liksom att det på hemmaplan blir annorlunda när en förälder är iväg på utlandsmission. Kort sagt, barnen i dessa familjer är exponerade för omständigheter de inte själva kan påverka. Särskild uppmärksamhet kan komma behövas till stöd för barn- och föräldrelationen liksom att socialt stöd mobiliseras från barnens nätverk (Chawla & Solinas-Saunders, 2011). Det är viktigt att professionella runt barnen och deras familjer förstår vad det kan komma att innebära för ett barn att en förälder, eller annan anhörig, är tjänstgörande i internationella insatser, vad det psykologiskt och socialt kan komma att betyda för barnet och dennes familj (Lincoln, 2011). Viktiga personer i barnens omgivning behöver vara uppmärksamma på hur barnen mår och reder ut sin situation. Detta förutsätter att lärare, elevhälsan och andra kring berörda barn, är informerade om att en förälder genomför internationell militär insats. De behöver ha beredskap för att möta barnens eventuella behov av stöd och uppmuntran. Det får dock inte uppfattas som eller bli stigmatiserande att söka och få hjälp.

Svenska kontexten

Det finns många skillnader mellan de militära och civila systemen i olika länder. Erfarenheter och forskningsresultat från andra länder kräver bearbetning innan de kan överföras till och användas praktiskt i en svensk kontext. Svenska soldater är vanligtvis på utlandsmission under 6 månader föregångna av 3-4 månaders träning och förberedelser. Det senare kan innebära resor inom landet och ytterligare frånvaro hemifrån. Under själva insatsen har soldaterna rätt till två hemfärder när det passar in för arbetet. Dessa 1-2 veckor hemma brukar kallas *leave* och påverkar också utvecklingen och anpassningen därhemma. Livet blir som en berg- och dalbana på gott och ont. För barnen verkar de återkommande hemmaperioderna göra missionstiden mer överblickbar och hanterbar. Barnen

ritar tidslinjer och har måttband med antalet dagar som de är utan föräldern som de klipper av vartefter dagarna går. Samtidigt kräver de upprepade omställningarna som *leave*-perioderna innebär mycket av både soldaten och dennes familj. Upplägget varierar från land till land. Det samma gäller soldatens övriga arbetsvillkor och förutsättningarna på hemmaplan.

Pågående studier och intervjuer

Studien är femårig och riksomfattande. Den genomförs som systemisk aktionsforskning med dialogiska, narrativa och socialkonstruktionistiska utgångspunkter.aktionen handlar om att delta i pågående utvecklingsprocess av stödet och genomförandet av dialogiska familje- och parsamtal i forskningsprocessen. Etikprövningsnämnden i Lund har givit sitt godkännande (Dnr 2012/459). Syftet med forskningen är att skapa ny kunskap om svenska familjer med familjemedlemmar inom det militära, att utveckla metoder för adekvat stöd till dessa familjer och soldater när de kommer hem igen som utlandsveteraner. Sammanlagt har ett par hundra dialogiska intervjuer genomförts och i flera av de familjesamtal som genomförts har barn i olika åldrar deltagit. Av gjorda individuella intervjusamtal var ett femtiotal med barn. I dialogiska intervjuer formuleras frågorna i samklang med den dialog som utvecklas varvid olika frågetekniker används t.ex. direkta, öppna, reflekterande, cirkulära eller hypotetiska (om-frågor) (se Tomm, 2000). Nedan ett exempel på dels utforskande av skillnader, dels vad som kan kallas externaliserande frågor (se M. White, 2000). Externalisering är en teknik och metod som handlar om att tala om något, i detta fall om oron, som något som i samtalet inte längre är en känsla inom Oscar utan en känsla som ligger utanför Oscar. Känslan talas om som om den vore ett externt objekt som Oscar tillsammans med intervjuaren kan studera, betrakta och undersöka. Här kan utforskas vad den gör med Oscar, vad den säger till Oscar. Utdraget är från intervjun med Oscar under tiden hans pappa är iväg. Oscar börjar:

Oscar: – Jag saknar honom. Det har också gjort att jag har fått ganska svårt att sova på grund av saknaden.

I: – Något särskilt du tänker på när du ska sova?

Oscar: – Jag tänker bara på hur han har det. Jag är så himla orolig för honom

I: – Vad säger oron då?

Oscar: – Den säger så mycket och samtidigt så lite. Om det skulle hända honom något farligt, att han skulle bli hotad – skulle vara jätteläskigt [ledsen].

Vidare i samtalet berördes också vad Oscar kunde göra och redan gjorde med oron. Den minskade när hemmet fylldes av Oscars äldre syskon och krympte när Oscar pratade med mamma och ännu mer när han hörde pappas röst från Afghanistan.

Intervjuande forskares tidigare erfarenheter av att intervjua barn indikerar att det gäller att ”smida medan järnet är varmt” och att det gäller att passa på när barnets intresse väckts och lyssna på vad barnet vill berätta. Plötsligt kan barnets intresse flyttas till något helt annat. Det gäller för intervjuaren att följa med. Forskaren kan aldrig veta vad som dyker upp i nästa samtalsämne eller vilken aktivitet som barnet kommer att föredra. Kan plötsligt komma något som blir avgörande för hela intervjuens fortsättning.

Barnen berättar om att en av de strategier de använder sig av för att värna om sitt eget välbefinnande, är att tänka bort att föräldern åkt iväg i krig och kan vara i fara. Barnen vill helst inte bli påmind genom andras frågor och bekymmer. De söker skapa fredade zoner i sin vardag där de vill känna ”som om allt är som vanligt” – slippa att bli påmind om vad som fattas dem. Skolan kan vara en sådan zon eller en sådan del av dagen som de vill ha fredade från påminnelser för att kunna koncentrera sig på sitt arbete i skolan och koppla av med vänner. Det är olika hur mycket barn vill prata om föräldrarnas frånvaro vare sig hemma eller med någon utomstående. Forskaren var ett undantag som barnen vanligtvis blivit tillfrågade av sina föräldrar om att träffa. I några fall hade också barnen själva blivit intresserade efter att ha träffat eller hört forskaren vid anhörigträff. Ett av barnen sa i intervjun att hon vanligtvis inte alls behövde prata så mycket om konsekvenserna för sin egen del så när hon fick intervjufråga om vem hon talar med, svarade hon kort: Med dig. Vanligast är att barnen talar med föräldrarna, både den hemmavarande och föräldern på mission. I samtliga fall i denna del av studien handlar det om en pappa som åkt iväg och en mamma som är kvar hemma.

Barnens berättelser om att ha en förälder som åker iväg

De barn som deltagit har, med några få undantag, erfarenheter av att en egen förälder och andra de känner, gjort flera missioner. Arbetet inom det militära innebär resor och uppdrag både inom landet och utomlands. Det som skapar märkbar skillnad mellan att vara i Sverige och i andra länderna, är att utomlands bär resan till krig- och terrorzoner.

- Det är faktiskt svårt att veta när han är iväg. Han är ändå så mycket borta. Han är ändå på kurser och överallt hela tiden, så det känns inte
- speciellt inte som jag vet, att han har skyttesoldater som skyddar –

han är i ett läger. [...] Han jobbar med detta. Inte jättekul att han måste åka just till landet som man kanske inte ska åka till – man kan dö där. Jag brukar inte tänka på det så mycket [...] Jag tror inte att han så gärna vill iväg eller så vill hand det, jag vet inte. Han jobbar med detta. (Fia, 12 år)

Barnen, om än inte de allra yngsta, är varse om hur farligt det kan vara där föräldrarna arbetar och att det ingår i föräldrarnas jobb att genomföra riskfyllda uppdrag. De kan undra över om föräldern egentligen vill vara där. Samtidigt kan berättelserna om vad soldaterna egentligen gör i det främmande landet bli förvirrande. Två pojkar berättar var för sig om uppdraget:

– De ska skydda andra från de där dummingarna. Det finns ju såna dumma. De försöker stoppa de dummingarna. De kan ha pistoler eller något sådant. (August, 7 år)

Jag tror att han försöker stoppa krig. Först trodde jag att han skulle gå runt och skjuta talibaner men det var fel. Han är där och ger saker [...] Han gav en penna till ett barn som blev överlyckligt. [...] Jag tror inte han ville åka dit. Det är stor risk för att dö. (Johan, 9 år)

Stina, 8 år, har varit med om att barnen i skolan säger att hennes pappa är ute i krig. Detta stämmer inte med vad hon hört från sin pappa och hon för en egen kamp på skolan:

– De retas inte men de säger att han är ute i krig men det är han inte. Jag försöker säga att han inte är det. Jag säger, men sluta, han är inte i krig han ger bara order till de andra om vad de ska göra och så är det faktiskt rätt lugnt därnere just nu, men de lyssnar inte.

Barnen är inne på vad som kan vara svenska truppers uppdrag i Afghanistan. Oscar, 10 år reder ut vad som gäller:

– ... ganska svårt att förklara men i alla fall han ska förklara för Afghanistans trupper hur de ska göra för att försvara sitt land. Det finns fiendligheter där.

Barnen är införstådda med riskerna:

– Klart man tänker på det [riskerna]. Han kan ju bli skjuten – eller en mina. När han åker iväg igen utsätts han för mer ... (Henric, 13 år)

– Ja, man är medveten om att det är farligt. Det inte något man ska sopa under mattan heller: det är farligt att åka i krig. Krig är något farligt. Och det är liksom ... mamma har aldrig sopat under mattan. De har sagt att det är farligt och de har funnits och ska finnas där så man kan prata med dem hela tiden. Om man tycker något är jobbigt,

då ska de finnas för att göra det mindre jobbigt. Det har mamma och dom varit duktiga på när det gäller mig. Jag tycker inte att det är så jobbigt längre. Det kan vara ibland man tänker på det. Eller man saknar något som bara den personen kan eller känner till (Felix, 17 år)

För de anhöriga blir det avsevärt lugnare när de vet att deras soldat är inne på campus. De svenska trupperna, liksom alla andra förband, skyddar sitt campus väl. Här Felix igen i en intervju två år tidigare än ovan:

– Det blir lugnare än när de är ute i strid för du har det i bakhuvudet att han är där, tänk om...? Jag vet inte hur man ska förklara det. Man tänker på det men ändå inte [...] så fort det är något det liksom; Oh, shit, tänk om det har hänt något med pappa eller någon annan eller vem som helst typ. Men är det liksom, att det står någonstans, ”blev av med ett ben” eller att det är något i sådana områden som han inte är, då vet jag ju redan att det inte har hänt honom – för det får man reda på först av alla. (Felix 15 år)

För att skydda sin förälder, bringa tur och lycka, liksom som påminnelse om varandra skickar barnen med maskotar i olika former. Det kan vara känslostenar med budskap, leksaker, figurer och gosedjur. Inte sällan handlas in två liknande ting/maskotar varav den ena åker med på mission och den andra är hemma hos barnet. Kompanirättor, möss, sälar eller vad det nu är som valts, ligger kanske i pappas ficka och kan dyka upp i alla möjliga sammanhang som kan beses i hemskickade foton. Blir till ömsesidig påminnelse och lycka. Barnen berättar om ceremonier på hemmaplan som att ta fram foto på mamma och pappa och ha vid sängen för att öka barnens trygghet.

Viktigast av allt sägs vara att upprätthålla kontakten, direkt eller indirekt (alla barn vill inte prata med den förälder som rest sin väg men kan antas må bra av att märka av att föräldern vill ha kontakt) främst per telefon. Då måste av säkerhetsskäl soldaten ringa upp. Mer tidsmässigt obundet och ömsesidigt blir kontakterna på Facebook, med e-post och genom vanliga brev och paket. På hemmafronten kan också dyka upp sådant som soldaten beställt på distans via internet. Det är långt tid föräldern är och ska vara borta. Först har det varit övningar och förberedelser, nu är det långt borta och länge.

På hemmaplan

Arvid, 6 år, lyckas ringa in i några få uttalande det både äldre och yngre barn berättar om; hur det blir annorlunda hemma, lite friare och mer egen tid, mer tillgång till den hemmavarande föräldern (mamma), oron för pappan, ledsamheten och att han inte gärna pratar med andra om hur

det är att ha förälder iväg och övertygelsen om att det blir glädje och lättnad när pappa återvänder. Det har tagit tid innan Arvid velat bli intervjuad. Det är först mitt tredje besök hemma i hans familj som han vill delta:

I: – Hur är det?

Arvid: – Konstigt och roligt.

I: – Vad är det roliga?

Arvid: – Jag får inte så mycket skäll. Han säger skäll till mig.

I: – Mer som är roligt?

Arvid: – Att jag sover dåligt.

I: – Det låter inte roligt.

Arvid: – Jo, för mig.

I: – Hur då?

Arvid: – För då kan jag gå runt i huset och titta på TV. När jag blir trött då går jag dit (pekar på föräldrarnas dubbelsäng).

I: – Då går du till mamma?

Arvid: – Mmm och så kan jag titta på TV.

I: – Hur var det hemma då?

Arvid: – (Systemns namn) hon grät. Mamma gråter. (Storebrors namn) gråter. Jag sprang omkring och jublade.

I: – När de andra gråter, hur menar du...?

Arvid: – Vet inte.

I: – Hur blir det hemma då?

Arvid: – Nästan översvämning i hela huset. De fyller hela akvariet med tårar.

Både Arvid och intervjuare skrattar.

I: – Varför gråter dom?

Arvid: – Saknar pappa.

I: – När han kommer hem hur blir det då?

Arvid: – Kramar och pussar.

I: – Annorlunda då

Arvid rycker på axlarna.

I: – Strängare?

Arvid skakar på huvudet.

I: – Lugnare?

Nickar.

I: – Känner du andra barn som har föräldrar iväg?

Arvid: – Mina kompisar.

I: – Pratar ni om det?

Arvid ser mycket allvarlig ut och skakar på huvudet.

I: – Brukar du säga det?

Skakar på huvudet igen. Och så springer Arvid vidare. Intervjutillfället är över.

Arvids berättande, ovan, om hur det blev hemma hos honom när pappa åkte iväg till områden med krig, eller som ett barn till en veteran, uttryckt det, till ”landet osams” (Engelkes, 2010), känns troligen igen om flera berörda familjer. Barnen är varse om vad som behövs för dem när en av deras föräldrar ger sig iväg:

– En annan förälder, som kan hålla sig lugn [...] Hade min mamma varit stressad hela tiden när han varit borta – då hade jag blivit det. (Fia, 12 år)

Oscar, 10 år är på det klara med att föräldrarna är överens om att i faderns yrke och karriärsutveckling ingår deltagande i insatser, övningar och utbildningar. Detta är deras gemensamma projekt som de genomför tillsammans. Modern känner sig delaktig och bidrar med sina militära erfarenheter och sin sociala talang. Oscar vet att när fadern är iväg längtar också fadern hem till familjen och sonen. Pappa vill träffa honom så snart som det är möjligt igen, säger Oscar. Själv tycker Oscar att det är jättetråkigt att pappan inte är hemma men det finns också fördelar med att han är borta. Oscar får nu mer egentid och kan rå om mamma lite mer utan konkurrens. Både under de perioder pappan kommer hem på tillfällig ledighet från insatsen, på s.k. *leave*, och när han är iväg utomlands, väljer mamman ”att tona ner arbetet för att få tid tillsammans” som sonen uttrycker det. Också hans syskon ställer upp för honom och gör att det känns bra också när pappa inte är hemma. Barn och ungdomar i de berörda familjerna är beredda att dra sitt strå till stacken, också för att underlätta för hemmavarande förälder. Stina, 6 år:

– Min bror och jag har gjort så här att mamma ska aldrig [slår ihop händerna] göra grejer [slår ihop händerna igen] vi gör alla grejer i huset [slår ihop händerna igen] så jag tvättar fönster och jag disk... nej, jag skurar golv och han dammsuger, diskar och tar ut disken. Och så ska vi göra – sopa. Men mamma får i alla fall laga maten. För det kan inte vi.

Stinas ambitioner förverkligades aldrig fullt ut men hennes uttalande säger en hel del om att barnen är varse om att den hemmavarande vuxne söker upprätthålla samma höga ambitioner i hemmet som när båda föräldrarna är hemma. Att soldaten försvinner gör att de hemmavarande kan komma att mer svetsas samman. Nya möjligheter att behövas och ställa upp för varandra kan öppna sig. Inte minst för far- och morföräldragenerationen som i en förälders frånvaro kan få ökad tillgång till sina barnbarn genom att avlösa den hemmavarande föräldern. Äldre syskon och andra närstående ställer upp upp och mobiliserar sig.

– Man skulle kunna sammanfatta det med att när de försvinner så blir det liksom: Nu måste vi vara starka tillsammans! Vi får mer samhörighet liksom. [...] Man lär sig att ta ansvar. (Felix, 15 år)

Felix har flera anhöriga som deltar i internationella operationer. Han säger att som storebror bekymrar han sig om sina småsyskon och vill finnas för dem när det behövs. Han har lärt sig att ta ansvar både för sig själv och andra, och att bli mer självständig. Som 17-åring kan han flytta hemifrån väl förberedd för självständigt liv. Succesivt har han vant sig vid att närstående ger sig i väg i krig. Han är väl medveten om vad deras uppgift är och vilka faror som lurar. Saknaden är stor särskilt när hans far är iväg och han ser fram emot den särskilda ”kick” som det ger att åter ses och förenas igen.

– Man får lära sig att klar sig och sen blir man glad när de kommer hem. Det är så skönt när de är tillbaks och vi är samlade igen. [...] Man får lära sig – det är bara så – även om det är tungt så funkar det. (Felix, 17 år)

Förutom mer egen tid och lära sig att bli självständig så talar barnen också om att de märker att föräldrarnas ekonomi blir bättre. Råd från barn till andra barn kan handla om mer egocentriska förslag om att tänka efter vad de önskar sig eller vill göra. Här är ett tillfälle för presenter, det lilla extra på hemmaplan och souvenirer från insatslandet. På perioderna av *leave* kan det också bli chans att få göra sådant som de annars inte kunnat eller haft tid till.

– Han åker för att han tycker att det är roligt men inte bara för sin egen skull – det är för oss också. När man åker ner på missioner och så får man mer betalt, vet inte hur mycket, men vi kan göra roliga saker, köpa saker och få bättre *leave*. Han hjälper ju till där nere med deras vardag så att de inte blir dödade [...] Man blir stolt. Han är ju där det är farligt. (Henric 13 år)

Leave-perioderna innebär dock också ansvar. Barnen kan behöva vilja göra prioriteringar för att vara tillgängliga för och kunna träffa den hemkommande föräldern när denne kan:

– Alltså man vet ju att han har *leave* i 2 veckor och då får man se till att inte ha någon fotbollsmatch eller avstå från matcher eller vad det nu kan vara. När han är på *leave* då vill jag vara hemma och träffa honom så mycket som möjligt. Det är väl det som inte är normalt, att man inte går på alla saker som man skulle gjort annars, men annars är det som vanligt (Felix, 15 år)

Råd till andra barn

Råd från barnen till andra barn i liknade situation, se exempel också ovan, gavs ofta med stor eftertanke. August, 7 år, sa efter lång stunds tänkande. Han såg lättad ut när han uttryckte:

– Nu kom jag på vad barnen får göra: Vara snälla mot varandra!

Marcus, också han 7 år, vill att de vuxna ska vara redo att trösta barnen. Däremot vill han inte att de ska veta något i skolan, i alla fall inte klassen:

– Nääh, det behöver dom inte veta för jag blir inte ledsen där...

Inte heller Mattias, 10 år, vill bli påmind i skolan. Han har precis som de andra barnen varit med om flera missioner. Hans lillasyster är 2,5 år och hon märker ingenting, säger han, hon är bara glad. Han är ledsen och gråter ibland precis som mamma. För att mamma ska hinna med allt, inklusive kvalificerat arbete på annan ort, vistas barnen lite längre på sina förskolor än de annars brukar göra. För Mattias är det viktigaste rådet att prata varje dag med föräldern, fråga och berätta om vardagsaker. Det säger också andra barn, särskilt tonåringarna. Här ett exempel:

– Håll kontakten och se till så att de ringer. Gör något kul på *leaven* (Henric, 13 år)

Flera barn är inne på att det handlar om hur man tänker. De ger rådet att söka tänka bort det svåra eller som Johan, 9 år, uttryckte sig:

– Jag tycker bara att man INTE ska tänka på det. Man ska tänka på det man gör, inte det som kan hända – jag tycker inte man ska tänka på det – man ska tänka på något annat.

Rosalinda, 6 år, har fått särskild professionell hjälp för att hantera situationen motiverat av att hon ofta blir sjuk och då kan behöva sjukhusvård. Hennes knep är att tänka ”hela tanken runt”. Hon förklarar att det handlar om att tänka igenom hela tanken så att man kommer igenom och ser ljusningen också. Rosalindas strategi kräver övning, säger hon. Det gör kanske också Felixs förslag, här 17 år när han uttalar:

Gör inte så stor grej av det [...] Det är bättre att säga hejdå och säga; jag älskar dig och ha det som vana alltid att säga: ja, jag älskar dig. Så att detta blir, om det är så, det blir det sista man säger till varandra. Att vara noggrann att man säger sånt man vill säga för man vet inte

när det kan vara för sent, om de går bort eller någonting. Jag tycker jag gör alltid så. Att man tar det som vana att säga något positivt i slutet så – för man vet inte när det är för sent sen...

Reflektion och slutsatser

Ovan har vi lyssnat till elva av de tjugotre minderåriga barn som i skrivande stund deltagit i studien om svenska familjer med familjemedlem anställd som soldat i Försvarsmakten, s.k. militära familjer. Samtliga samtal och intervjuer har videoinspelats och transkriberats av forskaren. Av etiska skäl inklusive hänsyn till deltagarnas integritet och säkerhet, har endast behöriga forskare tillgång till inspelningarna. Analysen intensifierades under och efter transkriberingen med inriktning på att lyssna på vad som berättats och kommunicerats i samtal där barn deltagit. Flera teman utkristalliserades sig i deltagarnas responser till att delta i mission och ha anhörig på mission. I detta kapitel har ett urval av citat valts ut som representerande de teman som utkristalliserats i deltagande barns berättelser. De kan också ha valts för att de är unika exempel eller s.k. slående exempel kompletterande de teman som här exemplifieras.

För ett par av barnen var det första gången de upplevde att en förälder åkte iväg på internationell militär insats. Övriga hade varit med om detta tidigare men verkar inte i sitt berättande komma ihåg så mycket annat än från den senaste. En slutsats som dras i studien är att inom familjerna finns överenskommelser, om än inte alltid uttalade, om att berätta för varandra om erfarenheter och funderingar, att lyssna och samtala. Här finns en öppenhet för att vara nyfiken, ställa frågor och att intressera sig för varandra och inte minst viktigt, att lyssna på varandra. De vuxna är viktiga bärare av dessa värden. Det dialogiska samspel och de samtal som föräldrarna sinsemellan håller levande ”smittar” av sig på barnen. De lär sig vikten av att stanna upp, utforska och lyssna till varandra och vad andra har att säga liksom vikten av att kunna samtala och berätta – viktigt kunnande för att hantera situationer som annars skulle kunna upplevas påfrestande och ännu mer ansträngande.

En annan slutsats i studien är att det är uppenbart att soldaternas barn och familjer är med om att fullgöra de internationella insatserna. Deras insatser är nödvändiga för att Sverige ska kunna skicka iväg soldater och verkställa de internationella åtagande som Sveriges riksdag beslutat om. För att en soldat med egna barn över huvud taget ska kunna delta i och slutföra dylika operationer, krävs att den hemmavarande föräldern är redo att ersätta den frånvarande soldatens plats. Det är också barnen i studien varse om liksom att det handlar om mer än att fylla upp ett tomrum och att göra det som soldaten brukat göra praktiskt därhemma och tillsammans med barnen. Det handlar om att hantera saknad och längtan, både egen och barns, känslomässiga konsekvenser.

Andra slutsatser handlar om att barn och vuxna kan ha svårt att förstå att nära och kära verkligen vill ge sig iväg in i detta, bort från sin familj och det trygga, utsätta sig för risker och fara. Dessutom kan hemmavarande familjemedlemmar, också barnen, hamna i att förklara och försvara för omgivningen att deras anhöriga givit sig iväg, lämnat dem, för att delta i krig. Vi hörde hur Stina berättade hur hon tappert, som det lät, försökte förklara faderns uppgift i Afghanistan. Det kan finnas flera skäl till att barnen söker freda sig från frågorna i skolan. Att behöva förklara och kanske också försvara, något man själv inte förstår, vare sig varför svenska soldater ger sig iväg eller varför just min pappa valt att åka med – att han valde att åka bort ifrån oss och mig. Hur kan jag förväntas kunna svara på frågor om något som jag själv egentligen inte vill vara med om, helst vill glömma och tänka bort?

Barnens råd till andra barn handlar om att söka styra sina tankar, prata och göra annat som leder vidare bort från påminnelser. Det finns flera skäl varför barn kan tänkas vilja hålla faderns frånvaro hemlig och tankarna därom endast avslöjade för utvalda personer hemma i familjen. De är varse om digniteten i föräldrarnas uppdrag. Att som forskare bli inbjuden till att lyssna till barnens berättelser handlade om att både vinna föräldrarnas och barnens förtroende. Det tog mer än ett år att rekrytera deltagarna i studien. Inbjudan och information om forskningen spreds med hjälp av de frivilligorganisationer som samarbetar med Försvarsmakten, genom samarbete med Södra Skånska Regementet (P 7) inklusive att forskare deltog vid sammanlagt sju anhörigträffar och mötte samtliga soldater i en kontingent direkt efter deras hemkomst från Afghanistan. Vid anhörigträffarna fanns också barn närvarande. Bland annat ett av de barn som annars var försiktig med vem han ville tala med om sin fars frånvaro och deltagande i militär insats, kom fram tillsammans med sin mamma och anmälde att han ville delta i forskningsstudien. Han är ett av barnen vars röster blir hörda i detta kapitel.

Referenser

- Chawla, N., & Solinas-Saunders. (2011). Supporting Military Parent and Child Adjustment to Deployment and Separations With Filial Therapy. *The American Journal of Family Therapy*, 39, 179-192. doi: 10.1080/01926187.2010.531647
- Hedegaard Heiselberg, M. (2017). Fighting for the family: overcoming distances in time and space. *Critical Military Studies*, 3(1), 68-86. doi: 10.1080/23337486.2016.1231986
- Lincoln, A. J. (2011). Considerations for the Effects of Military Deployment on Children and Families. *Social Work in Health Care* 50(1), 73-84. doi: 10.1080/00981389.2010.513921
- Tomm, K. (2000). *Systemisk intervjumetodik. En utveckling av det terapeutiska samtalet*. Stockholm: Mareld.

- White, C. J., de Burgh, H. T., Fear, N. T., & Iversen, A. C. (2011). The impact of deployment to Iraq or Afghanistan on military children: A review of the literature. *International Review of Psychiatry*, *23*, 210-217. doi: 10.3109/09540261.2011.560143
- White, M. (2000). *Nya vägar inom den systemiska terapin*. Stockholm: Mareld.